

Pohled na vnitrostátní právo přes právo Evropské unie

Křepelka - Kap. II.

[1] Evropská unie na cestě od běžné mezinárodní organizace k federativnímu státu

Právo Evropské unie, respektive donedávna Evropské unie zahrnující starší Evropská společenství a předtím po několik desetiletí tři Evropská společenství odráží povahu této struktury sdružující rostoucí počet členských států. Rád bych na následujících stranách psal pro zjednodušení výhradně o Evropské unii, všechny zmínky týkající se minulosti to však vylučují. Čtenář však necht' není maten soustavným rozlišováním Evropské unie a Evropských společenství.

Od skromných začátků Evropských společenství v padesátých letech dvacátého století, která byla založena výhradně pro hospodářskou integraci a původně vlastně jen pro některá hospodářská odvětví, až k dnešní Evropské unii je dlouhá cesta.

Je to cesta od běžné mezinárodní organizace - přesněji při zohlednění dřívější mnohosti Evropských společenství, dodatečně doplněných Evropskou unií bez samostatné právní subjektivity jejich svazku - k federativně uspořádanému státu. Konec této cesty rozhodně dosažen není. Evropská unie se stále nedá označit za federaci.

Leckdo si klade otázku, zda je vůbec Evropská unie schopná tohoto stupně integrace členských států dosáhnout. Evropské unii totiž chybí národ v politickém slova smyslu (démos), který je společenským a lidským základem každého soudobého státu, má-li takový stát dlouhodobě obstát.

Takový politický národ bezpochyby existuje v jednotlivých členských státech Evropské unie se vesměs zakládají na jazykově vymezeném národě (etniku).

Podle mého mínění neexistence evropského politického národa vyplývá z neexistence jazyka, který by ovládala podstatná část obyvatel Evropské unie a který by zprostředkoval politickou debatu na celoevropské úrovni stejně jako uplatňování společného práva.

Evropská unie postrádá řadu rysů typických pro federativní státy. Nemá síť úřadů a soudů pro uplatňování svého práva vůči jednotlivcům, postrádá ozbrojené síly, nevyužívá rozsáhlý rozpočet, nezajišťuje sociální programy, nevybírá vlastní daně ani neurčuje jednotnou zahraniční politiku. Není pravděpodobné, že by se výše uvedené nedostatky mohly překonat rychle, například během následujícího desetiletí.

Zásadní změny zde přes zdůrazňování důležitosti nepřinesla Lisabonská smlouva a nepřinesla by jí ani Smlouva o Ústavě pro Evropu.

Popsat Evropskou unii není snadné. V současnosti není a ostatně ani v minulosti nebylo seskupení států, které by se Evropské unii nebo jí předcházejícím Evropským společenstvím podobalo. „Nadnárodní organizace“ či „nadnárodní struktura“ je jeden z možných popisů tohoto nástroje integrace většiny evropských zemí. Také se leckdy hovoří a píše o svazku států, konfederaci či nadstátu.

Český přívlastek „nadnárodní“ je přitom zvláště příhodný, neboť umožňuje Evropskou unii odlišit od mezinárodních organizací a v případě jejího práva od mezinárodního práva. Odráží jak řazení celku „nad“ jeho částmi, které mezinárodní organizace postrádají a postrádá je též právo, které se jejich prostřednictvím vytváří „mezi“ státy. Zároveň také potvrzuje skutečnost, že „národní“ zůstávají členské státy.

Přívlastek „národní“ se nadále užívá pro jednotlivé státy světa, resp. pro jejich právo, které lze pochopitelně též nazývat právem vnitrostátním. Takto se koneckonců přívlastek „národní“ používá rovněž běžně ve členských státech Evropské unie.

Evropská unie, resp. donedávna Evropská společenství není a nebyla státem. Nemá totiž státní moc. Při svém právním působení Evropská unie všeobecně závisí na členských státech.

[2] Základní rysy právo Evropské unie

Právo Evropské unie (unijní právo), respektive donedávna právo Evropských společenství (takzvané komunitární právo) tak nemohlo a nadále stěží může být právo, které by bylo samostatné, oddělitelné od práva členských států.

Způsobů propojení tohoto nadnárodního práva s vnitrostátním právem je hned několik. Vnitrostátní právo členských států právo Evropské unie přenáší, doprovází a zohledňuje, pokud se jedná o jeho uplatnění vůči jednotlivci.

Připomínám, že mezinárodní právo se v tomto ohledu značně liší. S vnitrostátním právem jednotlivých států sice mnohdy počítá, avšak zároveň bere v potaz zásadní rozdíly mezi státy ohledně jejich národního práva, způsobů jeho vytváření, vykládání a uplatňování. Státy jsou zodpovědné za dodržování mezinárodního práva jako celek a je do nemalé míry ponecháno na nich, jakými nástroji dodržování mezinárodního práva dosáhnou.

[3] Právo Evropské unie jako obor výzkumu a výuky

Jako výukové a vědní odvětví práva se právo Evropské unie, resp. Evropských společenství se svými odborníky, učiteli, předměty, časopisy a knihami ustavovalo postupně a pomalu, pokud jde o západoevropské členské státy. Toto ustavování proběhlo ve střední a východní Evropě zrychleně, ě mohlo začít teprve v devadesátých letech při přechodu od socialismu.

Na ustaven práva Evropské unie jako samostatného oboru nic nemění to, že řada učitelů práva Evropské unie učila a nadále učí rovněž nějaký jiný obor.

Nejedná se přitom zdaleka jenom o mezinárodní právo, za jehož rozvinutou a přitom také dosti pozměněnou část by se dalo unijní (či donedávna komunitární) právo považovat.

Patrný je sklon k určitému oddělování se od vnitrostátního práva. Jen málo odborníků unijního (komunitárního) práva se ve svých člancích a knihách zabývá souvisejícím vnitrostátním právem. Nežřídká se přehlíží dokonce vnitrostátní právo vlastního státu. Tento přístup je ovšem problematický, jestliže unijní právo závisí ohledně svého uplatnění do značné míry na vnitrostátním právu členských států, neboť sama Evropská unie při něm závisí na členských státech.

Postupně se vytvořila dokonce určitá oborová mentalita. Učitelé a vědci unijního práva jsou evropské integraci ve své podstatě naklonění, neboť je pro ně předmětem odborného zájmu a je koneckonců jejich obživou, což ovšem nevylučuje kritičnost.

[4] Vztahy práva Evropské unie a mezinárodního práva (veřejného)

Jak už jsem uvedl, unijní (dříve komunitární) právo jak jako soubor pravidel, tak jako výukové a vědní odvětví vyrostlo z mezinárodního práva (veřejného), které z tohoto úhlu pohledu lze označovat za klasické či tradiční.

Základní, ba dalo by se dokonce tvrdit, povinná že povinná témata oboru a výukového předmětu jsou především historie integrace evropských států v Evropských společenství a v Evropské unii, instituce (orgány), jejich role a uspořádání, právní nástroje a právní postupy, zejména vytváření a soudní uplatňování práva, povaha pramenů unijního (resp. dříve komunitárního) práva a jejich postavení vůči národním právům členských států, základní

hospodářské svobody, doprovodné hospodářské politiky, neehospodářská integrace členských států a popřípadě otázky vstupu a členství daného státu.

Srovnávat lze jednotlivé prameny práva mezinárodního práva a nadnárodního práva Evropské unie, uspořádání a roli orgánů Evropské unie s orgány jiných mezinárodních organizací, základní hospodářské svobody s uvolněními mezinárodního obchodu v celosvětovém měřítku nebo jinde ve světě, doprovodné politiky na poli hospodářském stejně jako ostatním a v neposlední řadě nástroje a podoby sblížování, sjednocování a sladování práva.

Dokladem úzkého vztahu mezi právem Evropské unie (Evropských společenství) a mezinárodním právem je skutečnost, že vysokoškolské učitelé těchto oborů běžně působí ve společném oddělení.

[5] Vztah práva Evropské unie vůči teorii práva a ústavnímu právu členského státu

Stejně pochopitelně právo Evropské unie dostává do styku se dvěma ustálenými právními obory (nejsou totiž odvětvími), totiž teorií práva a ústavním (státním) právem, samozřejmě pokud se tyto právní obory ve členských státech vyčleňují jako vědecké a výukové způsobem běžným ve střední Evropě.

Teorie práva se chtě nechtě vyrovnává s poněkud odlišnými způsoby jeho vytváření a zejména uplatnění a to ve vztahu zejména vůči právu členských států. Ne vždy teorie práva toto zohledňuje v míře dostatečné. Část práva Evropské unie při výuce a bývá proto doplňkem a rozvinutím teorie práva.

Zásadní složkou ústavního práva je sledování právního rámce – a koneckonců také politické skutečnosti - orgánů příslušného státu. Potom se ústavní právo může věnovat též orgánům (institucím) Evropské unie. Je zde totiž mnoho podobného.

Alespoň ve středoevropském prostředí stejně tak bývá součástí ústavního práva vymezování hierarchie vnitrostátního práva a vztahů k právu mezinárodnímu a v případě členských států vůči právu Evropské unie samotné.

Příznačné přitom je, že pohled ústavního práva, respektive jeho odborníků nebyl a není zcela souladný s pohledem práva Evropské unie a jeho odborníků. Leckteří odborníci ústavního práva bývají právními „vlastenci“, kteří za základ práva stále – a to s ohledem na slabost Evropské unie do značné míry důvodně - považují národní ústavní pořádek. Naopak odborníci práva Evropské unie bývají právními „světoběžníky“, kteří jsou nezřídka až nekriticky naklonění evropské integraci a mají proto určitý sklon nevnímat dále ještě připomínanou doplňkovost svého práva a možná pomíjivost evropských integračních projektů.

Této náklonnosti bezpochyby přispívá velkorysá podpora jejich práce ze strany Evropské unie grantovými projekty, sponzorovanými konferencemi a dotovanými stážemi.

[6] Míra vlivu práva Evropské unie na další právní obory členských států

Moje zkušenost učitele práva Evropské unie jak během posledních let před vstupem České republiky do Evropské unie (1998-2004), tak během prvních let jejího členství (2004-2011) ukazuje, že drtivou většinu právní praxe nadále představuje právo vnitrostátní. Unijní (komunitární) právo bylo a je pouze doplňkem vnitrostátního práva.

Nemyslím si, že poměr unijního a národního práva je jiný v ostatních členských státech. Na tomto tvrzení nic nemění skutečnost, že zavádění práva Evropské unie do právní praxe bylo v České republice velmi pozvolné a není vlastně dokončené dodnes.

Už několik let mě napadá kulinární příměr. Unijní (komunitární) právo bylo a je kořením, které se přidává do pokrmu národního práva. Koření je řada druhů. Jen zkušení kuchaři vědí, do kterých pokrmů se přidává které koření, a také, které pokrmy se nekoření vůbec.

Opakovaně jsem se setkal s děsem starších „kuchařů“, kteří už neměli chuť pouštět do nácvičku kořenění pokrmů. Jídlo se však koření více než kdy dříve.

Unijní (komunitární) právo nicméně pozvolna začalo ovlivňovat skoro všechna odvětví vnitrostátního práva členských států a s nimi spojených výukových a výzkumných oborů. Děje se tak během posledních let rovněž v České republice.

Tento postupný, avšak ve výsledku zásadní nástup nadnárodního právního řádu do právního prostředí členského státu vyjadřuje patrně nejslavnější výrok o povaze práva (tehdy) Evropského společenství jako právního oboru vůbec. Britský Lord A. T. Denning v roce 1990 uvedl, že „*No longer is European law an incoming tide flowing up the estuaries of England. It is now like a tidal wave bringing down our sea walls and flowing inland over our fields and houses – to the dismay of all*“.

Při následujícím představení dopadů práva Evropské unie na jednotlivá odvětví práva si dovoluji vyjít pohledem praktických právníků, kteří s ohledem na zapojení jednotlivých úřadů a soudů rozlišují právo na právo soukromé (občanské právo v širokém slova smyslu), právo správní (rovněž v jeho nejširším možném smyslu) a konečně právo trestní.

[7] Vliv práva Evropské unie na správní právo členských států

Pohled na právo Evropské unie prizmatem vnitrostátního práva ukazuje, že právo Evropské unie bylo a stále zůstává zejména správní právo.

Správní právo je v tomto ohledu, jak jsem naznačil, myšleno ve značně širokém slova smyslu, zahrnujícím mimo jiné a především právo finanční, právo sociálního zabezpečení, právo ochrany životního prostředí a ze správního práva v užším slova smyslu zejména správní právo hospodářské čili právo upravující podnikání a další hospodářské činnosti.

Správní právo členských států se může prostřednictvím směrnic sbližovat (harmonizace), ba jednotlivě dokonce sjednocovat (unifikace).

Donedávna nejen z formálně-právních, ale také z politických důvodů nebylo obvyklé používat nařízení, které vnitrostátní právo členských států nahradí nadnárodním právem. Nahrazení ostatně nebývá úplné, nařízení se běžně musejí doprovázet vnitrostátním právem.

Dobrych příkladů takového sbližování nebo dokonce sjednocování jsou desítky podoborů správního práva, například právo nepřímých daní, právo ochrany některých složek životního prostředí, právo pro řadu odvětví hospodářství.

V některých případech Evropská unie sbližovat nebo dokonce sjednocovat právo nedokáže, nechce či nepotřebuje. Potřebné však může být propojení či sladění (koordinace) jinak rozličných vnitrostátních právních úprav.

Tak je tomu například kvůli osobám pohybujícím se mezi členskými státy ohledně jejich veřejného sociálního zabezpečení, které však jinak zůstává z důvodů politických, ekonomických a sociálních záležitostí členských států. Sladování však nalezneme rovněž ve věcech daňových nebo správně-hospodářských.

Cíl je ve všech těchto případech obecně zřejmý. Je jím hospodářská integrace členských států. Sbližení či dokonce sjednocení standardů stejně jako sladění nadále odlišných úprav umožňuje odstranit či alespoň zmenšuje hranice mezi státy, jestliže odstraňuje či zmírňuje rozdíly, které by jinak mohly hospodářskou integraci činit neúnosnou a nepřijatelnou.

Koneckonců též jednotlivé základní hospodářské svobody Evropské unie – tedy volný oběh zboží, osob, kapitálu, služeb a plateb - lze považovat za správní právo. Soudní dvůr jako poslední a nejvyšší vykladač stručnými ustanoveními ve zřizovacích smlouvách zachycených základních svobod naznačuje, co součástí správního práva členských států být ještě smí a co

už naopak nesmí. Základní hospodářské svobody jsou tedy jakýmsi „záporným“ správním právem členských států.

Příznačné pro unijní (komunitární) právo bylo a je, že ve značné míře ponechává členským státům prostor organizaci státní správy pro výkon svého práva i práva Evropské unie, stejně do značné míry prostor pro stanovení postupů (procesní právo).

Potvrzuje se tak skutečnost, že Evropská unie byla a převážně nadále zůstává závislá na členských státech při výkonu svého práva. Jenom zlomek výše vymezeného „správního“ práva Evropské unie provádějí samy úřady Evropské unie, přičemž nezřídka stejně potřebují součinnost členských států.

[8] Vliv práva Evropské unie na soukromé právo členských států

Soukromé právo zde rovněž pojímám široce. V případě České republiky je představuje občanské právo, obchodní právo, pracovní právo a rodinné právo.

Průnik práva Evropské unie do soukromého práva členských států je výrazně menší než v případě správního práva.

Evropská unie upravuje, popřípadě dovozuje úpravu pro své vztahy se svými vlastními dodavateli a zaměstnanci a osobami poškozenými samotnou Evropskou unií. Toto právo se však pochopitelně uplatňuje omezeně a nevěnuje se mu proto důvodně větší pozornost.

Vstup do vlastního soukromého práva jinak můžeme pozorovat jenom tam, kde rozdíly právní úpravy členských států narušují hospodářskou integraci. Takto se prostřednictvím směrnic sblíží právo ochrany spotřebitele, právo obchodních společností či pracovní právo.

Oproti správnímu právu sblížení nepřechází obvykle ve sjednocování. Členským státům se stanoví vesměs jenom meze, ve kterých se může pohybovat jejich vnitrostátní právní úprava.

Jenom okrajově se také unijní (komunitární) právo uplatňuje přímo, přičemž vnitrostátní právo zpravidla jenom doplňuje, nikoli nahrazuje.

Důvodem menšího angažmá Evropské unie (Evropských společenství) je (byla) jistě menší potřeba sjednocování nebo sblížení. Rozdíly v soukromém právu členských států bývají menší překážkou hospodářské integrace než rozdíly ve správním právu.

Ochota členských států soukromé právo sblížit je nicméně také viditelně menší. Jsem přesvědčen, že lze vypočítat nepřímou úměru mezi stářím (tradicí) určité právní úpravy ve členském státě Evropské unie a ochotou členských států takovou právní úpravu sblížit nebo dokonce sjednocovat zásahy nadnárodního celku, jakým je Evropská unie.

Soukromé právo řady evropských států má běžně staletou tradici. Známé zákoníky byly vytvořené v devatenáctém století. Obyčejové či precedentní soukromé právo je ještě daleko starší. Naopak velká část správního práva je poměrně nová, je odpovědí tvůrce práva na obtíže spojené s novými technologiemi nebo jejich uplatňování ve společnosti.

Koneckonců podle soukromého práva a nikoli podle správního práva se dlouhodobě rozlišují jednotlivé právní systémy, totiž angloamerický systém (*common law*) a kontinentální systém (*civil law*) s jeho subsystemem německým a francouzským.

Na druhé straně není žádoucí uvedené rozdíly týkající se soukromého práva zveličovat. Kulturní a náboženské základy Evropy jsou společné. Katolická a protestantská Evropa se společně se severní Amerikou a některými dalšími zeměmi osídlenými Evropany označuje za západní civilizaci.

Sdílení základních civilizačních hodnot se odráží ve srovnatelnosti základních institutů soukromého práva. Například manželstvím se v tomto civilizačním okruhu rozumí stálý

svazek jednoho muže a jedné ženy. Vliv římského stejně jako církevního práva je patrný. Naopak instituty vlastnictví, koupě a půjčky, nájmu v té či oné podobě existují ve všech zemích světa, které dosáhly určité úrovně hospodářské vyspělosti a společenské organizace. Tyto instituty si totiž žádá dělba práce. Složitější instituty typu obchodní společnosti nebo cenných papírů společně evropským státům jsou však výsledkem společné kultury a vzájemného obchodu. Nelze však na tomto místě zacházet do podrobností.

Právní angažmá Evropské unie (Evropských společenství) na poli soukromého práva však nespočívá jenom ve sblížení, popř. sjednocování právní úpravy, ale také ve sladování (koordinaci) jeho uplatnění. Zmínit lze jak stanovení příslušností soudů řešících soukromoprávní spory, tak sjednocení pravidel určování rozhodného práva.

[9] Vliv práva Evropské unie na trestní právo členských států

Průnik Evropské unie do práva trestního členských států je méně výrazný než správního práva a srovnatelný s průnikem do soukromého práva.

Ze společných kulturních a náboženských tradic stejně jako civilizačních standardů vyplývají určité meze trestání: zákaz mučení, presumpce neviny, odpovědnost jednotlivce. Mezi ně nově přistupuje zákaz trestu smrti, který však není vlastní všem zemím západní civilizace.

Členské státy mají nestejně pojaté skutkové podstaty trestných činů, různě chápou základy trestní odpovědnosti a mají odlišné postupy při rozhodování stejně jako různě zapojené různě pojaté úřady, soudy a ozbrojené síly podílející se na trestání. Zdaleka nikoli totožné jsou také představy o nebezpečnosti určitých činů.

Tradice evropských států jsou podobně dlouhodobé jako v případě soukromého práva. Trestání společensky nebezpečných činů má v jednotlivých evropských zemích dlouhodobou, často dokonce staletou tradici. Některé zvláštnosti mají ještě starší původ. Také zde není myslitelné zacházet do podrobností.

Stěží myslitelné je za těchto podmínek převzetí určité části trestní represe Evropskou unií, přestože by to mohlo být užitečné, neboť hranice překračuje běžně rovněž kriminalita.

Členské státy jsou při předávání působnosti při trestání nadnárodní organizaci velmi zdrženlivé. Ještě zdrženlivější než ohledně soukromého práva. Trestání se zdá být jednou ze základních činností státu jako takového. Toto zpoždění dokládá mimo jiné zpoždění zavádění nadnárodních rysů ponecháním trestní represe ve třetím pilíři Evropské unie. Sjednocování práva na poli trestní represe víceméně chybí, také sblížení je omezené, snad nejdále se došlo při sladování spolupráce úřadů a soudů členských států.

Na druhé straně trestní právo ve svém širokém pojetí unijní (komunitární) právo jako především správní právo. Správní právo má všude ve světě svoji sankční složku.

[10] Příklady míry vlivu práva Evropské unie

Sledování míry vlivu Evropské unie (Evropských společenství) na hlavní odvětví vnitrostátního práva členských států je dobré přiblížit na příkladech.

Na jednom okraji se ocitá například celní právo, které je vlastně ve své podstatě pouze na úrovni Evropské unie, zatímco členské státy svým celním právem poskytují pouze výpomoc. Žádný právník nemůže zabírající se celním právem nemůže právo Evropské unie přehlížet, neboť členský stát vlastně samostatné celní právo nemá. Podobné jsou poměry veřejného soutěžního práva. Jistě, vedle soutěžního práva Evropské unie existuje též národní soutěžní právo členských států. Toto právo totiž do značné míry vychází z práva Evropské unie.

Na druhé straně jsou odvětví, kde vliv práva Evropské unie zůstává jen zprostředkovaný a vlastně mimoprávní. Chybí jakékoli sjednocování, sblížení nebo sladování prostřednictvím

práva. Sem spadá například úprava vlastnictví nemovitostí nebo vztahů mezi rodiči a dětmi ve členských státech.

[11] Význam *soft law* Evropské unie

Právo Evropské unie zná též doporučení jako nezávazný nástroj ovlivňování členských států a jejich práva. Zapomínat by se v této souvislosti nemělo ani na tzv. otevřenou metodu koordinace, kdy se byrokracie Evropské unie v souznění s byrokracií členských států postulují určité cíle a sleduje jejich naplňování.

Za unijní právo v širším pojetí lze považovat rovněž Evropské unii podporované iniciativy mimoprávní, které však mohou harmonizaci práv členských států napomáhat spontánně prostřednictvím osob majících vliv na vytváření a rozvíjení vnitrostátního práva. Sem lze řadit projekty evropského civilního kodexu a evropského trestního kodexu.

[12] Možnosti a meze právního angažmá Evropské unie

Evropská unie (resp. donedávna Evropská společenství) je a byla kritizována za přílišné zasahování do záležitostí členských států.

Evropská unie, resp. donedávna Evropská společenství jako leckterá jiná mocenská struktura přinejmenším podvědomě a skrytě usiluje upevnit a případně posílit své postavení.

Zvyšování vlivu Evropské unie se ovšem děje rovněž prostřednictvím aktivistické judikatury a prostřednictvím hledání a využívání těch, kteří za členské státy souhlas dokáží vyslovit, zejména prostřednictvím resortních ministrů v Radě. Posilování samozřejmě napomáhá emancipace Evropské komise a Evropského parlamentu na členských státech.

Lisabonská smlouva jako „náhražka“ plánované „evropské ústavy“ Evropskou unii bezpochyby dále posílila, zvláště pokud se nepřehlédnutelně snížil počet záležitostí, ve kterých se členské státy na půdě Rady musejí shodnout.

Evropskou unii však v posledku nadále mají v područí členské státy jako „páni smluv“ a mocenská ústředí mající pro případ nezbytnosti ozbrojené síly a hospodářské zázemí.

Rámcově jsou to ostatně stále členské státy, které určují, zda danou záležitost bude upravovat svým právem Evropská unie či nikoliv.

Současná hospodářská recese a následná bankovní a fiskální krize odhaluje slabost Evropské unie. Jednotná měna euro je ohrožena. Způsoby jejího zachraňování nakonec určují členské státy zóny jednotné měny, které na to mají.

Jako učitel práva Evropské unie bych mohl uvádět řadu případů, kde vytvořenou právní úpravu nebo její výklad Soudním dvorem či uplatnění Evropskou komisí považují za problematickou.

[13] Přeměna a přetrvávání mezinárodních smluv v Evropské unii

Na počátku jsem uvedl, že Evropská společenství na počátku byla běžnými mezinárodními organizacemi, jejich nadnárodní ráz se prosazoval postupně. Totéž platilo pro jejich právo. Koneckonců základ práva Evropské unie – přes pokusy používat jiné, totiž ústavní výrazivo – je pořád mezinárodněprávní. Zřizovací smlouvy jsou mezinárodní smlouvy.

Leckteré sbližování, sjednocování a sladování (harmonizace, unifikace, koordinace) prostřednictvím práva Evropské unie navazuje na nebo pro členské státy Evropské unie rozvíjí mezinárodní právní rámec, který koneckonců může zahrnovat též další státy.

V řadě záležitostí se jedná o odvětvově známé mnohostranné a vícestranné mezinárodní smlouvy. Tyto mezinárodní smlouvy se běžně vytvářejí na půdě rozmanitých kontinentálních či globálních mezinárodních organizací, které také napomáhají jejich prosazování.

Stejně tak však může jít také o síť dvoustranných smluv mezi státy nestanovujících zcela totožné standardy pro zpravu. Ostatně nezřídka tyto smlouvy vycházejících ze vzorů vydaných mezinárodními organizacemi.

Bylo by nemístné například koordinaci sociálního zabezpečení v Evropské unii prostřednictvím nařízení považovat za úpravu, která je jedinečná. Víceméně srovnatelná řešení jak v evropském prostoru, tak jinde ve světě zavádějí totiž dvoustranné smlouvy. Podobně to platí pro spolupráci soudů ve věcech soukromoprávních nebo pro spolupráci soudů, úřadů a ozbrojených sil ve věcech trestních.

V některých případech taková smluvní právní úprava přetrvává dokonce mezi členskými státy Evropské unie. Může to být důsledek nechuti členských států ke svěřeni agendy jako kompetence Evropské unii a následnému používání nadnárodního práva. Příkladem se zdají být smlouvy o zamezení dvojího zdanění. Může to však být stejně tak přesvědčení, že mezinárodní smluvní rámec je postačující.

[14] Obtíže současné Evropské unie a jejich dopad na právo

Integrace Evropských společenství byla po celá desetiletí velmi pozvolná. Teprve ustavení Evropské unie přineslo zasahování této nadnárodní struktury do široké palety záležitostí členských států a jejich práva.

Nadnárodní orgány Evropské unie – tedy Soudní dvůr, Evropská komise a Evropský parlament se postupně emancipovaly na členských státech jako svých zřizovatelích. Zajistily si vlastní zdroje, opírají se o vlastní integrační ideologii a sebevědomou byrokratickou elitu.

Toto zasahování do značné míry členské státy přijaly za přípustné, přestože se vůči jeho jednotlivým projevům dokáží ohradit, koneckonců citlivé záležitosti (daně, jazykový režim, zahraniční politika) si nechávají pod kontrolou zachováním požadavku jednomyslnosti.

Je v této souvislosti dobré uvědomit si, že členské státy přestávají mít do určité míry svou byrokracii pod kontrolou. Jednotlivé resorty nezřídka prosazují své představy prostřednictvím svého vlivu na schvalování práva Evropské unie.

Mnozí na půdě Evropské unie jsou přesvědčení, že Evropská unie se začne oslabovat a rozpadat, jestliže nebude prohlubovat integraci členských států. Proto stále nové a nové politické projekty a legislativní kampaně. Na nejvyšší úrovni takovými projekty byla provokativní Smlouva o Ústavě pro Evropu, nahrazená raději problematicky uspořádanou a změny zastírající Lisabonskou smlouvou, která přesto ještě leckteré kompetence Evropské unie potvrdila a upevnila.

Evropská unie se však zjevně s takovým přístupem dostává do obtíží. Některé dlouhodobě prosazované záměry opakovaně troskotají, např. jednotný patent. Evropská byrokracie se chutě rozhodla využít své nově nabyté či potvrzené kompetence, aniž by byly promyšlené všechny souvislosti, například ohledně dvoustranné smluvní ochrany a podpory mezinárodních investic.

Celosvětová hospodářská recese po roce 2008 a na ní navázaná krize finančního sektoru odhalila dlouhodobou slabost řady evropských států. Některé evropské státy se ocitly na pokraji bankrotu veřejných financí. To vyústilo v dosud největší ohrožení jednoho z největších a nejviditelnějších integračních projektů, totiž jednotné měny.

Odpověď členských států Evropské unie, které sdílejí jednotnou měnu, na hrozbu platební neschopnosti některých členských států se vlastně odehrála mimo existující právní rámec, pokud ne přímo proti němu. Dodatečné právní uznání těchto zásadních změn si žádá revizi zřizovacích smluv ještě dříve, než na ratifikačních listinách Lisabonské smlouvy oschl inkoust. Do této revize se nikomu nechce. Má-li být revize přitom přínosná, musí zahrnout leckterá dosud nevídaná opatření: „evropskou ekonomickou vládu“ v podobě větší kontroly členských států. Nechť některých členských států Evropské unie s vlastní měnou hrozí rozkládat jednotnost Evropské unie.

Politické a byrokratické elity Evropské unie však setrvavačně pokračují ve výše popsaných snahách včetně těch, jejichž uskutečnění je zjevně v blízké budoucnosti nepředstavitelné.

Europeizace jako jev se tak může dostat brzy na hranice svých možností.